

Inleiding

**Werkbezoek aan
SER Overijssel**

**25 Oktober 2023
Deventer**

K.E.B. Advies

Werklocaties van de
toekomst, Waar willen we in
de toekomst ondernemen en
werken en welke
(her)ontwikkelingen zijn
daarvoor nodig?

Dr. K.E. (Kjell-Erik) Bugge

Wat speelt er allemaal: een kleine 'knipselkrant'

“Verdozing langs de snelweg”

“Het bedrijfsterrein wordt de stad uit gejaagd”

“Een rechtvaardige verdeling van de ruimte”

“Maakindustrie terug in de stad: efficiënt en duurzaam”

“Circulaire economie vraagt ruimtelijke keuzes”

“Door bedrijventerreinen is er direct en indirect veel werkgelegenheid”

“Bedrijventerreinen kunnen een grote bijdrage leveren aan doelstellingen voor veiligheid, energietransitie, circulariteit, klimaatadaptatie en biodiversiteit”.

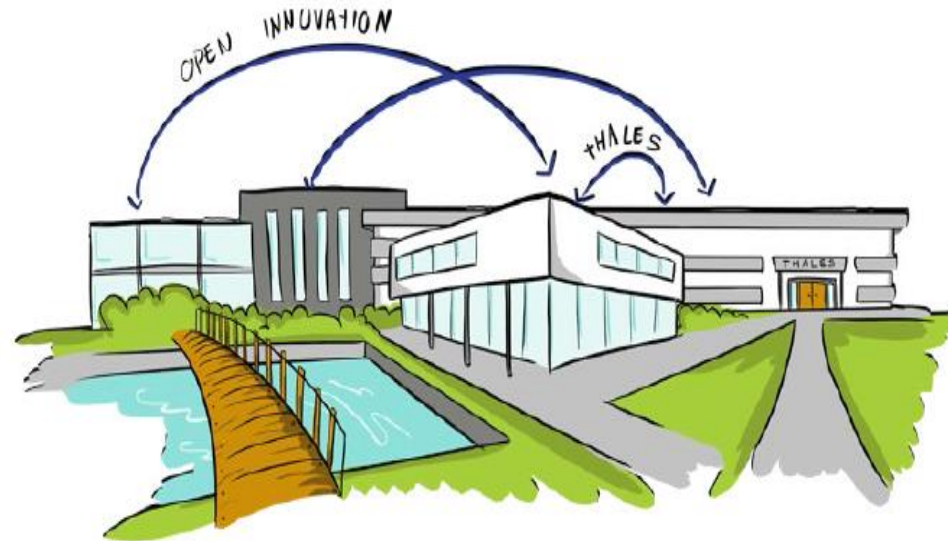
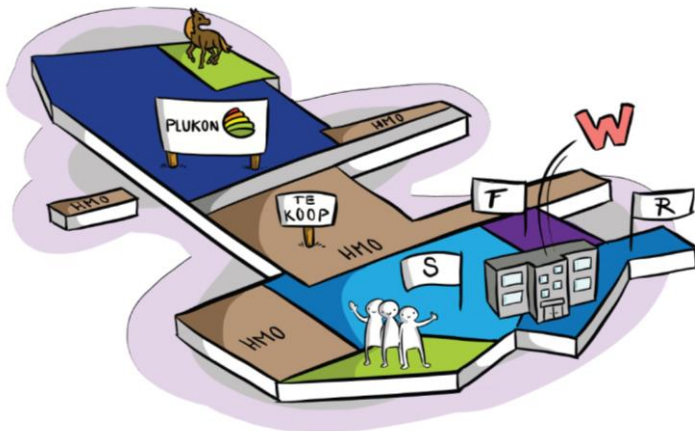
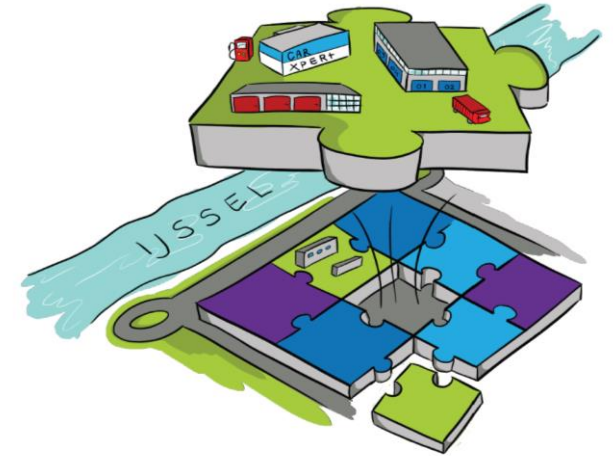
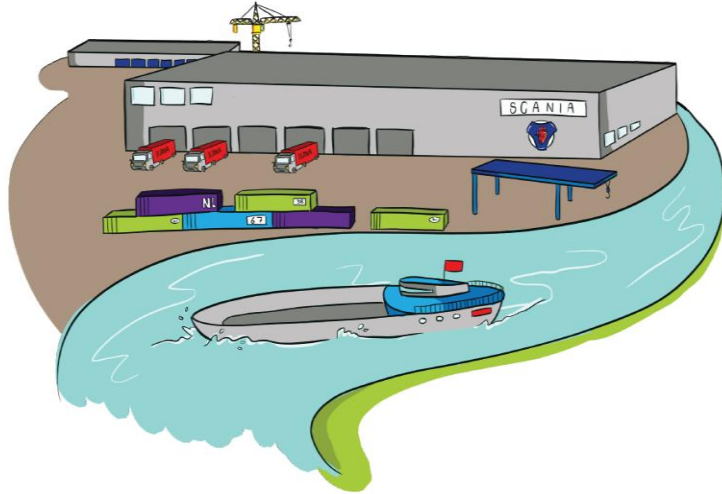
“Stikstofruimte om te kunnen (ver)bouwen”

“Energiehubs: de oplossing voor een overvol elektriciteitsnet”

“Nu nog sterk 'versteend': slechts 1% is 'groen' of 'blauw’”

Het vervelende is dat dit allemaal belangrijke puzzelstukjes zijn, maar iedereen heeft een andere mening over hoe de puzzel gelegd moet worden!

Er zijn heel veel voorbeelden
van succesvolle
(her)ontwikkelingen, maar
wie kent ze en waarom
worden ze zo weinig ingezet
voor het versterken van onze
welvaart en
concurrentiekracht!?

- “Een werklocatie is een terrein dat vanwege zijn bestemming **bestemd en geschikt** is voor gebruik door handel, nijverheid, commerciële en niet-commerciële dienstverlening en industrie” [inclusief] “werklocaties die gedeeltelijk bestemd en geschikt zijn voor kantoren”. (IBIS)
- Programma Ruimte voor Economie: bevolkingsgroei, verduurzaming en circulaire economie verwachting **groei van 15 procent (van 2,6 naar 3 procent) aan fysieke ruimte** voor bedrijvigheid op campussen, scienceparken en bedrijventerreinen tot 2050
- Doel SER: “maatschappelijke welvaart voor **iedereen**”

- Gaat de inhoud van de woorden “geschikt” en “bestemd” wezenlijk veranderen? Zijn nieuwe definities en typologie nodig?

- Wat gaat dit concreet betekenen?

- Wat is dan een **effectieve én rechtvaardige** oplossing voor stakeholders hier en nu en op hogere schaalniveaus en in de toekomst?

Nederland groeit niet
De Nederlandse bevolking groeit wel
Er is meer ruimte nodig en niemand wil ruimte inleveren

Inhoud ↔ Proces

- Trends
- (Re)acties
- (Disruptieve) ontwikkelingen

- Potentie
- Kansen
- Belemmeringen

Perspectief “Inhoud” hoort in een internationale context!

- Disruptieve ontwikkeling: Ukraine-oorlog -> stoppen met gas uit Rusland -> crisismanagement -> versnelling wind, zon, elektrificeren en H₂
- Mondiale trends, zoals toenemende krapte grondstoffen voor o.a. energietransitie, verlagen afhankelijkheid, protectionisme en staatssteun
- (Re)acties via o.a. EU-beleid:
 - Emissiehandel en CBAM en effecten op mogelijkheden voor plaatsing industrie, zoals staal, cement en aluminium;
 - circulaire economie: hoe kunnen ketens en clusters ruimtelijk geplaatst en gecombineerd worden? Denk aan optimalisatie op regionaal niveau, productie en reparatie / hergebruik/ recycling, distributie en last mile etc.
 - Energietransitie: hoe gaat de steeds veranderende energiemix ruimtelijk doorwerken? Denk aan smart energie hubs, verplicht energieopslag bij zonnevelden, koppeling met warmtenetwerken en waterstofinfra etc.

Waar willen we in de toekomst ondernemen en werken [...]?

Perspectief “Proces” is “we” en gemeenschappelijkheid,
maar ook “jij” en “ik”

Wie zijn “we”?

Is het bekend wat “we” willen en waarom?

Het proces in een notendop: 17,8 mln. influencers op dit hele kleine stukje aarde

Is verandering echt nodig?

- “Als je doet wat je altijd al deed, krijg je wat je altijd kreeg”: de afgelopen 30 jaar voorspelbare processen en uitkomsten geweest in werklocatieontwikkeling.
- Ten eerste leidt de huidige aanpak tot gefragmenteerd eigendom. Hierdoor is er een verantwoordelijkheidshiaat voor grote investeringen en regie en hebben we te maken met een collectief actie probleem: individuele organisaties kiezen (te vaak) voor eigen, korte termijn winst in plaats van samen te werken aan collectieve ontwikkelingen met meerwaarde voor organisatie, gebied en maatschappij.
- Ten tweede bouwen we voor de eeuwigheid op de plekken van minste weerstand.
- Ten derde is de governance op hoofdlijnen onveranderd gebleven

Kunnen we ons permitteren om dit systeem te handhaven?

Wat kan / moet er gebeuren?

- Ga (ook) buiten de lijntjes kleuren en kijk kritisch naar onze instituties en ongeschreven regels in de ontwikkeling van werklocaties: wat zijn de voor- en nadelen in een snel veranderende wereld?
 - Is een ander uitgifte- en beheermodel voor werklocaties nodig en haalbaar?
 - Is de huidige rolinvulling en rolverdeling van overheden, bedrijfsleven en kennisinstituten effectief genoeg?
 - Moet het financieel instrumentarium (en vooral het subsidiestelsel) op de schop?
 - Is het mogelijk om (eindelijk) continuïteit te brengen in werklocatiebeleid?
 - Is het te voorkomen dat steeds zeer relevante knowhow uit voorgaande programma's verloren gaat en/of helemaal niet gebruikt wordt? Kan de vrijblijvendheid uit de formule “pilotproject” ingeperkt worden?

Voorbeeld “Campusontwikkeling”: blijf niet in bestuurlijke intenties hangen, maar maak het concreet

- Speel in op programma Ruimte voor Economie concrete en intentie tot gericht sturen op (door)ontwikkeling campussen!
- Check: Zit er voldoende tastbare investeringsbereidheid bij ondernemers én overheden én kennisinstituten? Is er bv genoeg fysieke ruimte beschikbaar voor samenwerking in projecten, start-ups en scale-ups en wie stelt passende ruimte beschikbaar en voor welke prijs?
- Check: Zijn er concrete kansrijke GEZAMENLIJKE doelen met zicht op tastbare resultaten (ook) voor INDIVIDUELE ondernemers (innovatie, businesscases, aantrekken talent), overheden (brede welvaart) en kennisinstituten (kwaliteit onderwijs en relevant onderzoek, projecten / marktontwikkeling).

Hartelijk bedankt
voor jullie aandacht

K.E.B. Advies

dr. Kjell-Erik Bugge

+31 (0) 651101644

k.e.bugge@ziggo.nl

[LinkedIn profiel](#)